

ნინო გრიგოლაია - ეკონომიკის დოქტორი, პროფესორი,
თბილისის ღია უნივერსიტეტი. ninini67@mail.ru
ნელის სესაძე - ეკონომიკის დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი
საქართველოს ეროვნული უნივერსიტეტი სეუ. n.sesadze@seu.edu.ge
Nino Grigolaia - Professor, Doctor of Economics
Tbilisi Open University. ninini67@mail.ru
Neli Sesadze - Doctor of Economics, Associate Professor
Georgian National University SEU. n.sesadze@seu.edu.ge

აბსტრაქტი. ნაშრომში განხილულია ინდუსტრიული პოლიტიკის როლი ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებაში. გაანალიზებულია ინდუსტრიული პოლიტიკის განხორციელების გზაზე არსებული ძირითადი გამოწვევები: ინდუსტრიული პოლიტიკის ხანგრძლივი პერიოდი, პრიორიტეტების ცვლილებების რისკი, მოქმედების შეზღუდული არეალი და საგარეო შოკები.

ნაშრომში გაკეთებულია დასკვნა, რომ საქართველოს ეკონომიკის სამომავლო ზრდისა და განვითარებისთვის კრიტიკული მნიშვნელობა აქვს სამრეწვლო სექტორის განვითარებას, რაც დააჩქარებს ქვეყნის ინდუსტრიალიზაციას და სტრუქტურული ტრანსფორმაციის პროცესს, შემცირდება ქვეყნის სავაჭრო დეფიციტი, გაიზრდება ქვეყნის ექსპორტი, შეიქმნება სამუშაო ადგილები, რაც გახდება გარანტი მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესების.

საკვანძო სიტყვები: ინდუსტრიული პოლიტიკა, ეკონომიკის ინდუსტრიალიზაცია

Abstract. The paper discusses the role of industrial policy in the economic development of the country. The core challenges identified in the process of implementing industrial policy are analyzed: the long-term period of industrial policy, the risk of changes in priorities, the limited scope to perform and external shocks.

The paper concludes that the development of the industrial sector is crucial for the future growth and development of the Georgian economy. The development of the industrial sector will accelerate the country's industrialization and structural transformation processes, reduce the trade deficit and increase the exports of the country, create more jobs and more people will be employed in the country. All the above-mentioned processes will be the guarantee of the socio-economic situation improvement of the population in Georgia.

Keywords: industrial policy, industrialization of the economy

ნებისმიერი ქვეყნისთვის უმნიშვნელოვანეს საკითხს წარმოადგენს ეკონომიკური ზრდის მაღალი ტემპის მიღწევა და მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესება, რომლის მიღწევა შეუძლებელია ქვეყნის ინდუსტრიალიზაციის გარეშე.

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოში უკანასკნელ წლებში განხორციელდა მთელი რიგი რეფორმები მაღალი ეკონომიკური ზრდა, უმუშევრობის შემცირება და სიღარიბის დაძლევა კვლავ უმწვავეს პრობლემად რჩება. რაც გამოწვეულია იმით, რომ არ არის შემუშავებული ქვეყნის გრძელვადიანი ინდუსტრიული პოლიტიკა, სახელმწიფოს ჩარევა მრეწველობის განვითარების მიმართულებით ხშირ შემთხვევაში მხოლოდ სპონტანური ხასიათისაა და არათანმიმდევრულია.

შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის 2019 წლის მონაცემებით, საქართველოში სოფლის მეურნეობაში დასაქმებულთა 42,7% მუშაობს, რაც მნიშვნელოვნად მაღალია განვითარებული ქვეყნების ანალოგიურ მაჩვენებელზე, მაშინ როცა სოფლის მეურნეობაში მშპ-ს მხოლოდ 6.35% იქმნება. სამეწარმეო სფეროში კი დასაქმებულთა რაოდენობა 5.9% და იქმნება მშპ-ს 10.2 %. აღსანიშნავია, რომ საქართველო საშუალოზე მაღალი შემოსავლების ქვეყნების ჯგუფს მიეკუთვნება, თუმცა მრეწველობის განვითარების დონით, დაბალი შემოსავლების ქვეყნების ჯგუფის დონეზეა.

საქართველოში ბოლო წლებში მოხდა ფუნდამენტალურ ფაქტორებში ინვესტირება და მათი გაუმჯობესება, მაგრამ რადგან სათანადო ყურდღება არ ექცევა ქვეყნის ინდუსტრიალიზაციას ეკონომიკის განვითარება სტაბილურად ნელია და მკვეთრად არ უმჯობესდება მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა.

საქართველოსთვის ინდუსტრიალიზაციას სარგებლის მოტანა შეუძლია მრავალი მიმართულებით. ქვეყანა ჩამოყალიბდა, როგორც მომხმარებლური ეკონომიკა, იზრდება სავაჭრო დეფიციტი, რაც იწვევს ლარის გაუფასურებას და მრავალ თანმდევ ნეგატიურ ეფექტს. სავაჭრო დეფიციტის თანაფარდობა მშპ-სთან 37 %-ია, მაშინ როცა ანალოგიური მაჩვენებელი არცერთ მაღალგანვითარებულ ქვეყანაში არ არის 5%-ზე მეტი.

2018 წლის გაეროს საინვესტიციო ანგარიშის მიხედვით, მცირეა იმ ქვეყნების რაოდენობა, რომლებმაც შეძლეს განვითარება, წარმოებაზე დამყარებული და ექსპორტზე ორიენტირებული ინდუსტრიული განვითარების გარეშე, რომელიც დაფუძნებული უნდა იყოს ინდუსტრიულ პოლიტიკაზე. ინდუსტრიული პოლიტიკა კი ითვალისწინებს ზომებს, რომლის მიზნია ქვეყნის ეკონომიკური სტრუქტურის ცვლილება, საწარმო შესაძლებლობების განვითარება და კონკურენტუნარიანობის ამაღლება.

ზოგადად ინდუსტრიული პოლიტიკის მიმართ ეკონომისტების უმრავლესობა სკეპტიკურადაა განწყობილი. თუმცა უნდა ითქვას, რომ ბოლო პერიოდში სახეზეა გარკვეული ცვლილება და „ შემობრუნება“ ამ პოლიტიკის მიმართ. ზოგადი განმარტებით, ინდუსტრიული პოლიტიკა - კონკრეტული დარგების განვითარების გაფართოებისკენ მიმართული სამთავრობო პოლიტიკაა, რომლის მიზანსაც, პოლიტიკური უპირატესობის ნაცვლად, კონკურენტული უპირატესობის მიზნის მიღწევა წარმოადგენს. ცნობილი ეკონომისტის დანი როდრიკის განმარტებით „...ინდუსტრიული პოლიტიკა მოიცავს პოლიტიკებს, რომლებიც ასტიმულირებენ სპეციალურ ეკონომიკურ აქტივობებს და ხელს უწყობენ სტრუქტურულ ცვლილებებს “ (Dani rodrik, 2004).

საქართველოში ინდუსტრიული პოლიტიკის განხორციელების გზაზე არსებობს მრავალი სირთულე, რომლებიც გააზრებული უნდა იყოს

ინდუსტრიული პოლიტიკის შემუშავებისას. ეს პრობლემებია: ინდუსტრიული პოლიტიკის ხანგრძლივი პერიოდი, პრიორიტეტების ცვლილებების რისკი, მოქმედების შეზღუდული არეალი და საგარეო შოკები.

ახალი სექტორების განვითარება საჭიროებს რისკიან გადაწყვეტილებებს, ტექნოლოგიური განვითარების პრიორიტეტულობას და ადგილობრივ და საერთაშორისო ბაზრებზე კონკურენციას. ყველაზე მნიშვნელოვანია, რომ ეს სტრატეგიის გამხორციელება მოიცავს ათაწლეულებს. ინდუსტრიული პოლიტიკის განხორციელება მოითხოვს მოკლევადიან და გრძელვადიან დანახარჯებს, რაც შეეხება სარგებელს, ის მიიღება ხანგრძლივი პერიოდის შემდეგ. მოსახლეობას კი ითხოვს შედეგებს მოკლე დროში და აქედან გამომდინარე ხანგრძლივ პერიოდზე გათვლილი ეკონომიკური პოლიტიკის გატარება საკმაოდ რთულია.

დამოუკიდებლობის გამოცხადების შემდეგ საქართველოს ეკონომიკური განვითარების პრიორიტეტები რამდენიმეჯერ შეიცვალა. 2014 წელს მიღებულ საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგია საქართველო 2020“, სადაც განსაზღვრული იყო ქვეყნის განვითარების შემაფერხებელი სამი ძირითადი პრობლემა და მისი გადაჭრის გზები: კერძოდ, დაბალი კონკურენტუნარიანობა, ადამიანური კაპიტალის განუვითარებლობა და ფინანსურ რესურსებზე შეზღუდული ხელმისაწვდომობა. 2016 წელს შემუშვდა ახალი ოთხპუნქტიანი გეგმა, რომელშიც პრიორიტეტად გამოცხადდა განათლება. ამის შემდეგ ერთხელ კიდევ შეიცვალა მიდგომა და პრიორიტეტებად განისაზღვრა ქარბვალთანობის შემცირება, საერთაშორისო რეიტინგების გაუმჯობესება.

პრიორიტეტები იცვლება გარემო პირობებთან ადაპტაციის მიზნით, რაც გასაგები მოვლენაა. კოვიდ-19 -ის პანდემიით გამოწვეული ეკონომიკური კრიზისის ფონზე სახელმწიფოს მიერ ტურიზმის, აგროსექტორის და სამშენებლო სექტორის მხარდაჭერა აუცილებელი ნაბიჯია. ხოლო რაც შეეხება ინდუსტრიულ პოლიტიკის წარმატებას დამოკიდებულია იმაზე თუ რამდენად მოახერხებს სახელმწიფო ამ სტრატეგიის შენარჩუნებას - კონკრეტული ნაბიჯების, ტაქტიკის შეიცვლას, არსებული რეალობის შესაბამისად.

ინდუსტრიული პოლიტიკის მიზანია, ხელი შეუწყოს ადგილობრივ კომპანიებს საწარმოო შესაძლებლობებისა და სიმძლავრეების განვითარებაში. ინდუსტრიული პოლიტიკა მოითხოვს გარკვეული ტიპის სახელმწიფო ჩარევას, წამახალისებელ და დამხმარე ზომებს. თუმცა, მნიშვნელოვანია კონკურენციის შენარჩუნება, როგორც შიდა, ასევე გარე ბაზრებზე, რათა კომპანიები განვითარდნენ და იყვნენ ინოვაციურები.

ასევე მნიშვნელოვანია განვიხილოთ ინდუსტრიული პოლიტიკისა და კონკურენციული ბაზრის თანაარსებობის პრობლემები, რომ ინდუსტრიულმა პოლიტიკამ არ უნდა მიანიჭოს უპირატესობა ერთ

კონკრეტულ კომპანიას. ინდუსტრიული პოლიტიკა, მიმართული მთლიან სექტორზე, ყოველგვარი დისკრიმინაციის გარეშე, რომლითაც სარგებლობენ კონკრეტული სექტორის მოთამაშეები, გაცილებით უკეთეს შედეგებს გამოიღებს ზრდისა და ინოვაციურობის თვალსაზრისით.

იმის გამო, რომ საქართველოს აქვს გაფორმებული თავისუფალი ვაჭრობის შეთანხმებები ევროკავშირთან, ჩინეთთან და სხვა ქვეყნებთან, შეზღუდულია ვაჭრობაში ტარიფების, ქვოტებისა და სხვა შემზღუდველი ზომების დაწესებაში. ასევე ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაცია კრძალავს ექსპორტის წამახალისებელ სუფსიდირებას, რაც ერთგვარად ზღუდავს სახელმწიფოს ინდუსტრიული პოლიტიკის ხელშეწყობაში, თუმცა აღსანიშნავია, რომ მაღალტექნოლოგიური წარმოების განვითარება არ მოითხოვს სუბსიდირებას, ქვოტებს და სხვა სატარიფო ზომებს, რამაც პირიქით შეიძლება უარყოფითი გავლენა მოახდინოს საბოლოო შედეგებზე. თუმცა სახელმწიფოს აქვს შესაძლებლობა განახორციელოს „ადგილობრივი“ ხასიათის ხელმწიფობი ზომები, როგორიცაა იაფი კრედიტი, საგადასახადო შლავათები, დასაქმებულთა გადამზადების დაფინანსება, სახელმწიფო შესყიდვის პროგრამა და სხვა

გლობალიზაციის ეპოქაში, სხვადასხვა სახის კრიზისები კასკადურად ვრცელდება, რაც განსაკუთრებით რთულია მცირე ეკონომიკის ქვეყნებისათვის. რთულია საგარეო შოკების მართვა და შედეგების განეიტრალება. 90-იანი წლებიდან საქართველო მუდმივად არის სხვადასხვა საგარეო შოკების, კრიზისების ზემოქმედების ქვეშ, რაც უარყოფითად მოქმედებს ეკონომიკის განვითარებისა და ცხოვრების დონეზე.

საქართველოში არსებობს წინაპირობები ქვეყნის სწრაფი ეკონომიკური განვითარებისათვის: მიმზიდველი ბიზნეს გარემო სტაბილური მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები, კორუფციის დაბალი დონე, დაბალი გადასახადები, იაფი მუშახელი სტრატეგიული მდებარეობა, საზღვაო ინფრასტრუქტურა, გამართული სახელმწიფო ინსტიტუტები, საერთაშორისო ვაჭრობის მხრივ გახსნილობა, მსხვილმამუტაბიანი ინფრასტრუქტურული პროექტები, ინვესტიციები განათლებაში. რითაც საქართველომ მიაღწია იმას, რომ აქ არის ბიზნესის კეთებისათვის მიმზიდველი გარემო.

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს არ აქვს გრძელვადიანი, კონკრეტული ინდუსტრიული პოლიტიკა, ქვეყნის სხვადასხვა ინსტიტუტების საქმიანობა შეიცავს ინდუსტრიული პოლიტიკის გარკვეულ ელემენტებს. ამ მიმართულებით, სტრატეგია 2020-სა და 4 პუნქტიანი გეგმის ფარგლებში შეიქმნა ორგანიზაციები, რომლებსაც კოორდინაციას უწევს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო. კერძოდ, პროგრამა